

Verbs amb significat diferent del pretès

ROSER LATORRRE

Massa sovint (i ja hem parlat de casos semblants en altres ocasions) l'ús de formes verbals errònies, de vegades manlleus del castellà, fa canviar el significat de l'expressió o de l'accepció verbal, fins al punt que qui recita la frase no diu, de fet, allò que pretenia dir.

Presentem algunes de les expressions que hem pogut recollir en els mitjans de comunicació habituals:

1. *El volien fer pujar a l'escenari perquè parlés, però *es va negar*.
2. *No vol menjar ceba perquè *li repeteix*.
3. *Nena, em sembla que aquell noi *t'ha aclucat l'ull*.
4. *Els xicots de l'ambulància *el van tombar a la llitera*.
5. *No hi vagis, a ca l'Eloi, que *no mereix la pena*.

Si analitzem la primera proposició, ens adonem que l'absència d'un pronom complement (una d'aquestes absències tan freqüents en el llenguatge parlat actual) ha alterat el règim del verb *negar* i n'ha canviat l'accepció. En els nostres diccionaris, el verb *negar* té dues entrades. Així, en el Fabra, la primera anuncia el verb com a transitiu amb aquests exemples: *Ell va negar que fos italià. / Ell no pot negar que això és veritat. / Ell no em pot negar cap favor. / Va negar-los el permís*; i amb la frase: *Va negar-se a fer una cosa*, per a la forma pronominal, que és justament la indicada per a la proposició que analitzem.

Ara bé, com que la cosa a fer (pujar a l'escenari i parlar) ha estat anunciada anteriorment, ens cal un pronom substitutiu perquè el complement que exigeix el verb (*negar-se a què?*) no resti penjat.

La frase correcta, doncs, fóra la següent:

1. El volien fer pujar a l'escenari perquè parlés, però *s'hi va negar* (*hi* = a pujar a l'escenari).

La forma *negar-se* que figura en la frase incorrecta pertany, en realitat, a la segona entrada del verb *negar*, que és

definit ben altrament, és a dir, 'asfixiar-se per immersió en un líquid'. *El va ficar dins de l'aigua i el va negar* | pron. *S'ha bolcat la barca i s'han negat tots els qui hi anaven*.

Vet aquí, doncs, el bunyol i el canvi de significat d'aquella proposició primera.

En la segona frase, el verb emprat és clarament un calc del castellà *repetir*, que en l'accepció 4 d'aquest mot en el *Diccionario de uso del español*, de María Moliner trobem definit així: 'Provocar una comida eructos, perceptibles a veces sólo por el sabor': *El apio repite mucho*. En català, i per a dir el mateix, tenim un sentit figurat del verb *tornar* en l'expressió *tornar a la boca*, tal com podem llegir en el Fabra: *Un menjar que torna a la boca*, que, mal digerit, causa eructes, etc.

No és possible, doncs, que una ceba repeteixi res a ningú, perquè una ceba no parla. En tot cas, direm que la persona a qui ens referim:

2. No vol menjar ceba perquè *li torna a la boca*.

Fixem-nos ara en el verb *aclucar* de la tercera frase i fem-ne la comparació amb l'expressió que trobem en l'entrada *aclucar* del Fabra, és a dir, 'aclucar els ulls a algú', 'cloure's-hi'. Una acció que normalment va dirigida a un difunt. Potser també pot aclucar l'ull a un pacient l'oftalmòleg, quan li revisa la vista. Però un xicot no es dedicarà pas a *aclucar l'ull* a la noia que li crida l'atenció, si de cas *li farà l'ullet*:

3. Nena, em sembla que aquell noi *t'ha fet l'ullet*.

Vet aquí un altre disbarat per allò de «sentir campanes i no saber d'on vénen».

La quarta frase, ens parla d'uns assistents d'hospital que no tracten el malalt o ferit amb gaires miraments, perquè sembla que li fan donar mitja volta damunt de la llitera. *Tombar*, segons els nostres diccionaris, vol dir, a part altres accepcions que no fan al cas: 'Fer donar mitja

volta o part de volta' (a alguna cosa). 'Posar-la de l'altre costat, fer anar a baix, darrere, a l'esquerra, la part que era a dalt, davant, a la dreta'. 'Fer caure allò que estava dret'.

És evident que *tombar* no és aquí el verb adequat i que és calcat descaradament del castellà *tumbar*: 'Hacer caer una cosa que estaba en pie, de modo que queda tendida u horizontal': *Le tumbó de un empujón* | pral. 'Ponerse tendido u horizontal': *Se tumbó debajo de un árbol* (*Diccionario de uso del español*).

En la frase que denunciem hauria calgut dir, doncs, en català correcte:

4. Els xicots de l'ambulància *el van ajaure* (o *ajaure*) a la llitera.

Vegem la cinquena proposició, on es fa un ús impropri del verb *merèixer* que coincideix, un cop més, amb el castellà. En efecte, «*merecer* o *no merecer la pena*» és una expressió sinònima de 'valer la pena', dues maneres de dir que trobem en l'entrada *pena* del diccionari abans esmentat. En català, en aquest cas, ens servim simplement del verb *valer*. Fixem-nos en dues accepcions i uns exemples concrets en l'entrada del mot *pena* del diccionari Fabra: 'Sofriment, dany, que es fa patir al qui ha comès un delictes o falta': *El tribunal el jutjà mereixedor de pena*. 'Esforç que costa': *Pren-te la pena de llegir-lo i veuràs com t'agradarà. / No valia pena d'anar-hi*.

No és igual, doncs, *merèixer una pena* per una falta comesa que fer o no fer un esforç destinat a allò que ens interessa i que, doncs, *val la pena* o que, al contrari, *no la val*.

I és clar que allò que expressa la cinquena proposició, no és que *no valgui la pena* que X vagi a ca l'Eloi, sinó que l'Eloi *no mereix la pena* de rebre X (podria ser que X fos antipàtic, o pesat, o desagradable, etc.).

Veiem, doncs, que la diferència de sentit és notable i que l'expressió bona fóra:

5. No hi vagis, a ca l'Eloi; *no val la pena*. ♦